

แนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของประเทศไทย

EMERGING TRENDS AND FUTURE DIRECTIONS FOR ENHANCING INTERCULTURAL COMPETENCE IN BACHELOR OF EDUCATION PROGRAMS IN THAILAND

ธีรยุทธ สัจจะบุตร / Teerayut Satjabut ¹

ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ / Duangkamol Traiwichitkhun ²

สุวิมล ว่องวานิช / Suwimon Wongwanich ³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อสรุปเชิงสารสนเทศเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของประเทศไทย อันเป็นสมรรถนะสำคัญสำหรับครูในยุคที่สังคมมีความหลากหลายและเชื่อมโยงถึงกันมากขึ้น การวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสารและการทบทวนวรรณกรรมแบบกำหนดขอบเขต เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยและการสังเคราะห์ลักษณะของตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การสังเคราะห์เชิงบรรยาย และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาแนวโน้ม ทิศทาง และวิธีการออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมในบริบทของประเทศไทย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ ลงรหัสข้อมูลตามประเภทคำนิยาม ทิศนคติ และความเชื่อ ผลการวิจัยพบว่า แม้หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับทักษะวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม แต่ยังขาดความชัดเจนในการบูรณาการสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การสังเคราะห์ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพจากงานวิจัยนานาชาติยังแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรปรับเปลี่ยนกรอบคิดจากหลักสูตรแบบเน้นวิชาการไปสู่หลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่ออกแบบอย่างบูรณาการในทุกระดับ

¹ นิสิตปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Faculty of Education, Chulalongkorn University), 6381032527@student.chula.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาวิธีวิทยาการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Faculty of Education, Chulalongkorn University), duangkamol.t@chula.ac.th

³ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ประจำสาขาวิชาวิธีวิทยาการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Faculty of Education, Chulalongkorn University), wsuwimon@gmail.com

ตั้งแต่วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ ไปจนถึงกระบวนการประเมิน เพื่อพัฒนาบัณฑิตให้สามารถจัดการเรียนการสอนในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจิตสำนึกทางสังคม

คำสำคัญ: สมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม, หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต, หลักสูตรพหุวัฒนธรรม

ABSTRACT

This study aims to analyze and synthesize the emerging trends and directions in promoting intercultural competence within the Bachelor of Education curriculum in Thailand—an essential competence for teachers in an increasingly diverse and interconnected world. The research was conducted in two phases. First, a scoping review was employed to examine the general state of teacher education curricula in Thailand and to synthesize key characteristics of effective interventions for fostering intercultural competence. The data were analyzed using narrative synthesis. Second, in-depth interviews were conducted to explore trends, future directions, and curriculum design approaches relevant to multicultural education. The data were analyzed using thematic analysis, with values coding applied in the coding process. The key findings reveal that, while Thai teacher education curricula emphasize academic skills and moral development, they lack a systematic and explicit integration of intercultural competence. Furthermore, the synthesis of international research on effective interventions highlights that promoting intercultural competence requires experiential learning, critical self-reflection, active student participation, and the creation of culturally safe learning environments. The findings suggest that curriculum development should shift from a content-centered framework to a fully integrated multicultural curriculum. This includes alignment at all levels—objectives, content, pedagogy, and assessment—in order to prepare future teachers to navigate and facilitate learning effectively in multicultural societies with a strong sense of social consciousness.

Keywords: intercultural competence, Bachelor of Education, multicultural curriculum

บทนำ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่การเชื่อมโยงระหว่างผู้คน ข้อมูล และวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วหมดแดนการพัฒนาพลเมืองโลก (global citizenship) ได้กลายเป็นเป้าหมายหลักของระบบการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา (OECD, 2018: 3-4) การเป็นพลเมืองโลกไม่ได้หมายถึงเพียงการมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโลกหรือทักษะการสื่อสารสากลเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมี

ความเข้าใจ เคารพในความหลากหลาย และมีความรับผิดชอบต่อสังคมโลก (UNESCO, 2015: 15-16) การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะสำคัญที่สอดคล้องกับชีวิตในโลกยุคใหม่ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (intercultural communication) และการตระหนักรู้ทางสังคม (social awareness) โดยเฉพาะสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม (intercultural competence) ที่เป็นแกนกลางของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ

สมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจากวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เปิดรับและยืดหยุ่น (Deardorff, 2006: 247-248) ในบริบทของวิชาชีพครูสมรรถนะนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูเป็นผู้กำหนดทั้งเนื้อหาและบรรยากาศการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียนต่อความหลากหลาย (Byram, 2021: 12-14) ครูที่มีสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมจะสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความเข้าใจ การยอมรับ และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน (Gay, 2018: 94-96) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการผลิตครูในประเทศไทยกลับพบว่า การพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ ครูจำนวนมากยังขาดทักษะในการจัดการกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชั้นเรียน และยังมีทัศนคติที่ยึดติดกับวัฒนธรรมหลักเป็นศูนย์กลาง ขาดการเปิดพื้นที่ให้กับเสียงและประสบการณ์ของผู้เรียนจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างเชิงสมรรถนะที่อาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรมในกระบวนการเรียนรู้ และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาแนวคิดพลเมืองโลกในระบบการศึกษาไทย

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในประเทศไทยพบว่า ยังมีช่องว่างทางแนวคิด (conceptual gap) ในการพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมของนิสิตนักศึกษาครู ทั้งในด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ ตลอดจนแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ยังขาดการเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมที่หลากหลาย (Sleeter, 2011: 11-12) แม้บางหลักสูตรจะมีการกล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในลักษณะของแนวคิดเชิงนโยบาย แต่กลับไม่สามารถแปลงแนวคิดดังกล่าวให้กลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสมรรถนะในระดับปฏิบัติได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังขาดการใช้ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในการฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการเข้าใจผู้อื่นผ่านประสบการณ์ตรงและการสะท้อนตนเองด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเชิงลึกจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจแนวโน้มและทิศทางของการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของประเทศไทย เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรให้ตอบสนองต่อบริบทการศึกษายุคใหม่

การวิจัยในครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้เชิงระบบเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตที่สามารถส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งศึกษาทั้งสภาพทั่วไปของหลักสูตรในปัจจุบัน ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในระดับสากล และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงในการออกแบบและการจัดการเรียนการสอนในบริบทพหุวัฒนธรรม ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายการผลิตครูในอนาคต การพัฒนาหลักสูตรในระดับสถาบัน ตลอดจนเป็น

แนวทางในการพัฒนาแนวคิด “ครูในโลกพหุวัฒนธรรม” ให้มีสมรรถนะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ และมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ต่อสังคมที่หลากหลายและเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นมากขึ้นในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อสรุปเชิงสารสนเทศเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต

วิธีดำเนินการ

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อสรุปเชิงสารสนเทศเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในปัจจุบัน และดำเนินการทบทวนวรรณกรรมแบบกำหนดขอบเขต (scoping reviews) เพื่อสังเคราะห์ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural societies) และขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและวิธีการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรพหุวัฒนธรรม โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมและการออกแบบพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในระดับอุดมศึกษาในลักษณะหลักสูตรพหุวัฒนธรรม รายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตจากการวิจัยเอกสาร และตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 1.1 การวิจัยเอกสาร

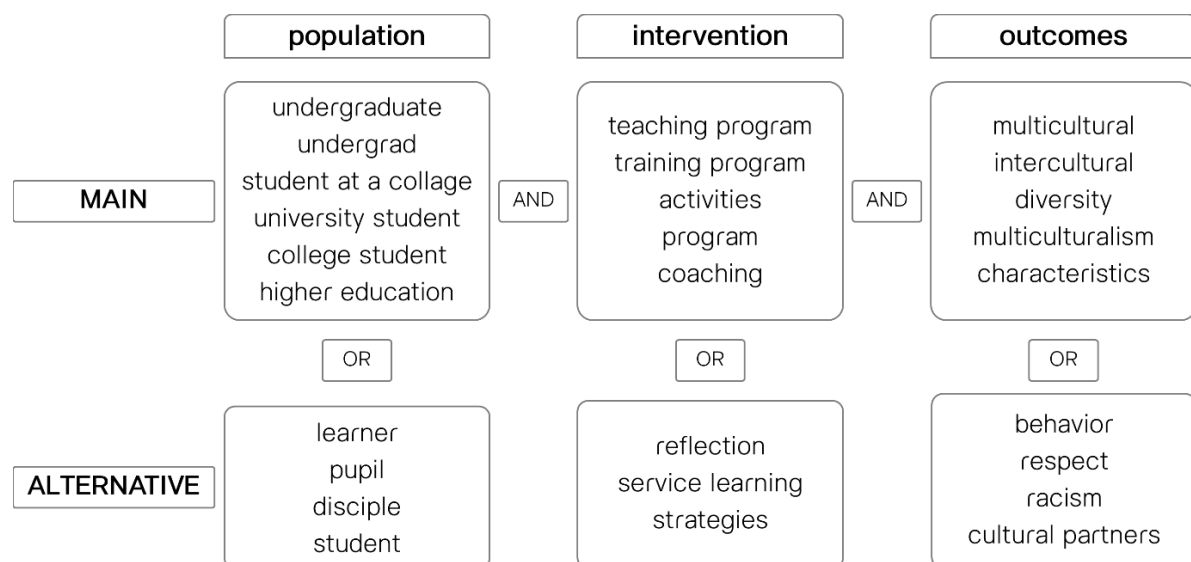
ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยเอกสารหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต/ศึกษาศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยที่ได้รับการจัดอันดับด้านคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนจาก Time Higher Education ปี 2024 โดยมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ 7 อันดับแรก ได้แก่ 1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี 3) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4) มหาวิทยาลัยขอนแก่น 5) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง 6) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ และ 7) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (Time Higher Education, 2024: online) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 1.2 การทบทวนวรรณกรรมแบบกำหนดขอบเขต

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพสำหรับการส่งเสริมคุณลักษณะพหุวัฒนธรรมของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาด้วยการทบทวนวรรณกรรมแบบกำหนดขอบเขตรายละเอียดดังนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยและกลยุทธ์สำหรับการสืบค้นข้อมูล

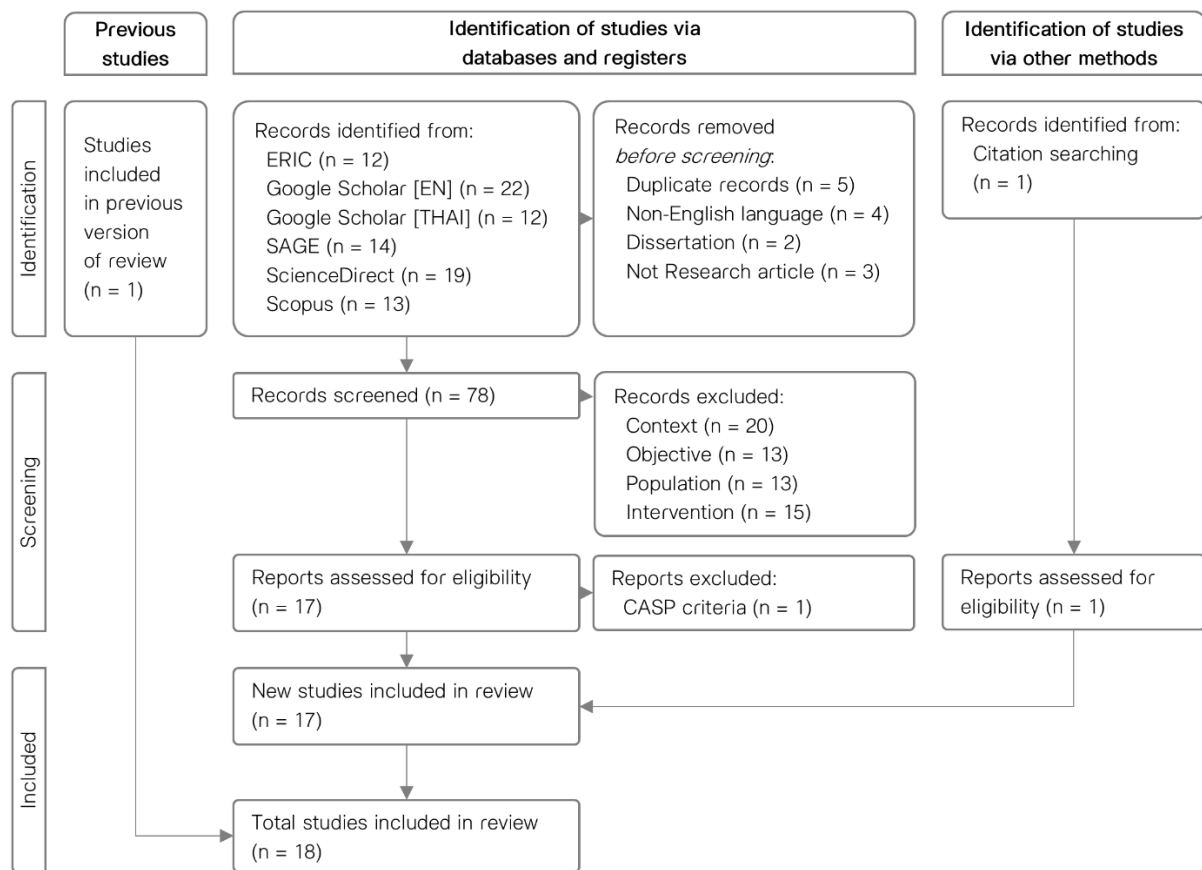
ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะพหุวัฒนธรรม (multicultural characteristics) ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาโดยผ่านตัวแทรกแซง (intervention) ในลักษณะต่าง ๆ จากฐานข้อมูลทางวิชาการที่ได้รับการเผยแพร่ภายหลังปี ค.ศ. 2019-2024 ในต่างประเทศและประเทศไทย จากฐานข้อมูล Google Scholar, Scopus, SAGE, ERIC, ScienceDirect ผู้วิจัยใช้หลักการของ PICO (Population, Intervention, Comparison, Outcome) (Richardson, Wilson, Nishikawa & Hayward, 1995: 1-3) สำหรับการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดสรุปได้ดังภาพที่ 1 นอกจากกลยุทธ์สำหรับการสืบค้นข้อมูลด้วยหลักการของ PICO แล้ว ผู้วิจัยใช้กลยุทธ์การสืบค้นข้อมูลจากรายการอ้างอิง (citation searching) ของงานวิจัยกลุ่มแรกร่วมด้วย เพื่อให้การสืบค้นข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 กลยุทธ์สำหรับการสืบค้นข้อมูลด้วยหลักการ PICO

เกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การคัดเลือกงานวิจัยมีกระบวนการและการรายงานผลตามหลักการของ Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analysis (PRISMA) (Page et al., 2021: 3-6) โดยมีเกณฑ์คัดเข้าและคัดออกที่สำคัญ คือ ต้องเป็นผลงานประเภทงานวิจัยที่ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณลักษณะพหุวัฒนธรรมผ่านตัวแทรกแซงในลักษณะต่าง ๆ ไม่นับรวมบทวิจารณ์ (reviews) บทบรรณาธิการ (editorials) ข้อคิดเห็น (commentaries) วิทยานิพนธ์ (dissertation) โดยมีตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะพหุวัฒนธรรม (multicultural characteristics) ตัวอย่างวิจัยที่ใช้ในการศึกษาต้องเป็นกลุ่มผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา สามารถแสดงกระบวนการคัดเลือกงานวิจัยเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การคัดเลือกคุณภาพของงานวิจัยตามหลักการของ PRISMA

วิธีการคัดเลือกงานวิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกงานวิจัยโดยพิจารณาเบื้องต้นจากชื่อเรื่องและบทคัดย่อของงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดความมุ่งหวังของการศึกษาสำหรับการสังเคราะห์ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพสำหรับการส่งเสริมคุณลักษณะพหุวัฒนธรรมของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา โดยหากข้อมูลที่ปรากฏในชื่อเรื่องและบทคัดย่อไม่สามารถพิจารณาเบื้องต้นได้ ผู้วิจัยต้องดำเนินการศึกษางานวิจัยทั้งเรื่อง (full reviews) เพื่อพิจารณาคัดเลือกในลำดับต่อไป หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการประเมินคุณภาพวิธีวิทยา (methodological) ที่ใช้งานวิจัยเพื่อลดความเสี่ยงจากความลำเอียงในการคัดเลือกงานวิจัย (risk of bias) โดยใช้ The Downs and Black Checklists สำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยผสมวิธี สำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้ The Critical Appraisal Skills Program (CASP) Qualitative Checklists

การประเมินคุณภาพของงานวิจัย

การประเมินคุณภาพของงานวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้เครื่องมือ The Downs and Black Checklists ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินคุณภาพวิธีวิทยาของการวิจัยทั้งในลักษณะของการศึกษาแบบมีการสุ่มตัวอย่าง (randomized control trial) และไม่มีการสุ่มตัวอย่าง (non-randomized control trial) (Downs & Black, 1998: 377-384) โดยเครื่องมือประกอบด้วย

27 ข้อคำถาม สำหรับการประเมินวิธีวิทยาในประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย การรายงานผลการวิจัย (reporting) ความตรงภายนอก (external validity) ความตรงภายใน (internal validity) และการนำผลการวิจัยไปใช้ (power) สำหรับการประเมินให้คะแนนประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตอบใช่ = 1 และ ไม่ใช่หรือไม่สามารถตัดสินใจได้ = 0 และ 2) มาตรฐานค่า 3 ระดับ ประกอบด้วย ใช่ = 2, ใช่บางส่วน = 1 และ ไม่ใช่ = 0 โดยคะแนนรวมของผลการประเมินคุณภาพมีค่าระหว่าง 0-28 คะแนน สำหรับเกณฑ์การแปลผล คะแนนการประเมินคุณภาพประกอบด้วย คุณภาพของงานวิจัยดีเยี่ยม (26-28 คะแนน), ดี (20-25 คะแนน), ปานกลาง (15-19 คะแนน) และด้อยคุณภาพ (น้อยกว่า 14 คะแนน) (Hooper, Jutai, Strong & Russell-Minda, 2008: 181)

สำหรับการประเมินคุณภาพของงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้เครื่องมือ The Critical Appraisal Skills Program (CASP) Qualitative Checklists ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินคุณภาพงานวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาของการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งการประเมินจุดแข็งและข้อจำกัดของการวิจัยโดยไม่ใช้ระบบประเมินโดยการให้คะแนน แต่เป็นแนวทางการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือและคุณภาพของงานวิจัย (Critical Appraisal Skills Programme, 2018: online) โดยเครื่องมือประกอบด้วย การประเมิน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ความตรงภายใน ส่วนที่ 2 คุณภาพของผลการวิจัย และส่วนที่ 3 การนำผลการวิจัยไปใช้ โดยที่แนวทางการประเมินประกอบด้วย 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตอบใช่ หมายถึง งานวิจัยนั้นมีการดำเนินการตามแนวทางการประเมิน 2) การตอบไม่ใช่ หมายถึง งานวิจัยไม่มีการดำเนินการตามแนวทางการประเมิน และ 3) ไม่สามารถระบุได้ว่างานวิจัยดำเนินการตามแนวทางการประเมินหรือไม่ สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายคุณภาพของงานวิจัย Critical Appraisal Skills Programme (2018: online) ให้คำแนะนำว่า นักวิจัยควรเป็นผู้พิจารณาคุณภาพของงานวิจัยด้วยตนเองหลังจากการประเมินตามแนวทางของแบบตรวจสอบรายการดังกล่าว โดยในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพดังนี้ คุณภาพสีเขียว หมายถึง งานวิจัยมีการดำเนินการตามแนวทางการประเมินมากกว่าร้อยละ 80 คุณภาพสีส้ม หมายถึง งานวิจัยมีการดำเนินการตามแนวทางการประเมินมากกว่าร้อยละ 60 และคุณภาพสีแดง หมายถึง งานวิจัยมีความเสี่ยงที่จะไม่ดำเนินการตามแนวทางการประเมินมากกว่าร้อยละ 40

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากตัวอย่างวิจัย

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้การสังเคราะห์เชิงบรรยาย (narrative synthesis) เพื่ออธิบายประเด็นสำคัญที่ได้จากงานวิจัย โดยอธิบายคุณลักษณะหรือลักษณะของตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพสำหรับการส่งเสริมคุณลักษณะพฤติกรรมของนิสิต/นักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต โดยงานวิจัยที่สืบค้นได้จากกลยุทธ์การสืบค้นจำนวนทั้งสิ้น 92 เรื่อง ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและการประเมินคุณภาพงานวิจัยเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 18 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและวิธีการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรพหุวัฒนธรรม

การวิจัยขั้นตอนนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและวิธีการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรพหุวัฒนธรรม โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ/มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน/ผลิตเอกสารทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมและมีประสบการณ์การออกแบบพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในระดับอุดมศึกษาในลักษณะหลักสูตรพหุวัฒนธรรมจำนวน 5 ท่าน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) ลงรหัสข้อมูล (coding) ด้วยการลงรหัสข้อมูลตามค่านิยม (values coding) ตามแนวทางของ Saldaña (2013: 110-115) ซึ่งมุ่งเน้นการระบุค่านิยม (value) ทศคติ (attitude) และความเชื่อ (belief) ที่สะท้อนโลกทัศน์ มุมมอง และแนวคิดของผู้ให้ข้อมูล โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสม จากนั้นจึงดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง โดยข้อคำถามความคิดเห็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย 5 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นที่ 1 ความสำคัญของสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในบริบทของผู้เรียนสาขาวิชาชีพครูในระดับอุดมศึกษา ประเด็นที่ 2 สภาพปัจจุบัน แนวโน้ม และทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในกระบวนการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในประเทศไทย ประเด็นที่ 3 วิธีการหรือแนวทางสำหรับการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ ประเด็นที่ 4 ข้อจำกัดหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน และประเด็นที่ 5 วิธีการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรพหุวัฒนธรรม ภายหลังการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดกลุ่มประเด็นสำคัญตามโครงสร้างของประเด็นคำถามสัมภาษณ์ทั้ง 5 ด้าน โดยเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างของมุมมองจากผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละราย แล้วสังเคราะห์เป็นข้อสรุปเชิงเนื้อหาที่สะท้อนแนวโน้มร่วม (emerging patterns) และแนวคิดเชิงระบบที่สามารถนำไปสู่การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีทิศทาง นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์กับกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่มีความเป็นองค์รวม (integrated synthesis) ซึ่งจะเป็พื้นฐานข้อมูลสำหรับการออกแบบหลักสูตรต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของประเทศไทย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมของหลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต

1.1 **วัตถุประสงค์ของหลักสูตร** จากการวิเคราะห์รายละเอียดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร พบว่าหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่หลากหลายซึ่งครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ ทักษะการสอน และการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน จำแนกได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1.1.1 การผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และความสามารถทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ หลักสูตรมุ่งเน้นการให้ความรู้ทั้งในด้านทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้บัณฑิตสามารถเข้าใจแนวคิดทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.2 หลักสูตรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการสอน การออกแบบและการจัดการการเรียนการสอน รวมถึงการใช้เทคนิคและเครื่องมือที่ทันสมัยในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

1.1.3 การส่งเสริมสมรรถนะในการสื่อสารและการจัดการการศึกษา เพื่อให้บัณฑิตสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรทางการศึกษาอื่น

1.1.4 การพัฒนาคุณลักษณะและสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา หลักสูตรมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณลักษณะและสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษาในทุกด้าน โดยการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา

1.2 **ผลการเรียนรู้จากหมวดวิชาศึกษาทั่วไป** จากการวิเคราะห์รายละเอียดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากรายวิชาหมวดศึกษาทั่วไปในหลักสูตรต่าง ๆ โดยการรวบรวมข้อมูลจากหลักสูตรที่มีการปรับปรุงตามเกณฑ์การประเมิน และวิธีการสอนที่เน้นพัฒนาทักษะและคุณสมบัติของผู้เรียนในหลากหลายด้าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นถึงการมุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้พื้นฐานและทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยเน้นการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการและการพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม จำแนกได้ 5 ประการ ดังนี้

1.2.1 การพัฒนาความรู้ในหลายสาขาวิชา โดยสามารถเชื่อมโยงความรู้จากหลายสาขาวิชาและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้รอบตัวและเข้าใจในสาขาต่าง ๆ ซึ่งไม่เพียงแต่มีความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ แต่ยังสามารถเข้าใจบริบทของสาขาวิชาที่เรียนและนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

1.2.2 การพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายหลักของการเรียนในหมวดศึกษาทั่วไป ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังคือการที่ผู้เรียนมีคุณธรรมที่ดี เช่น ความซื่อสัตย์ การรับผิดชอบ การยุติธรรม ซึ่งจะช่วยให้พวกเขาสามารถนำคุณธรรมเหล่านี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.3 การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การสื่อสารเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการพูด การเขียน และการฟัง ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คือ การที่ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเข้าใจความหมายจากการสื่อสารของผู้อื่น

1.2.4 การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดวิเคราะห์เป็นทักษะที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแยกแยะข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และหาทางออกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตและการทำงานในอนาคต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คือ การที่ผู้เรียนสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ และใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

1.2.5 การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการทำงานร่วมกันถือเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพและการทำงานในสังคมที่มีความหลากหลาย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คือ การที่ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเข้าใจบทบาทของตนเองในทีมและสามารถประสานงานได้อย่างดี

1.3 ผลการเรียนรู้จากหมวดวิชาเฉพาะ จากการวิเคราะห์รายละเอียดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากรายวิชาเฉพาะในหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในหมวดวิชาเฉพาะเน้นการพัฒนาทักษะและคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน รวมถึงการส่งเสริมทักษะเฉพาะด้านที่จะนำไปใช้ในอาชีพการงานในอนาคต โดยมีการพัฒนาในหลายด้านที่สำคัญ เช่น ความรู้เฉพาะด้าน คุณธรรมจริยธรรม ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และการสื่อสาร สามารถจำแนกได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1.3.1 การพัฒนาความรู้เฉพาะด้าน (specific knowledge) การเรียนในหมวดวิชาเฉพาะมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน โดยเน้นการประยุกต์ใช้ความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในงานวิชาชีพ ผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนให้มีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในสภาพแวดล้อมการทำงาน อย่างไรก็ตาม ในหลักสูตรส่วนใหญ่ยังไม่ได้เน้นการเชื่อมโยงความรู้เฉพาะจากหลายสาขาเข้ากับการทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจทำให้การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนต่อการทำงานในโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้นยังไม่สมบูรณ์

1.3.2 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (ethics) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นในหลักสูตรหมวดวิชาเฉพาะ โดยเฉพาะการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการรักษามาตรฐานจริยธรรมในการทำงาน แม้ว่าคุณธรรมจริยธรรมจะได้รับการเน้นอย่างมากในหลักสูตรการศึกษา แต่การพัฒนาความสามารถในการเข้าใจและเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่สามารถเกิดขึ้นในที่ทำงานหรือในสังคมที่หลากหลายกลับยังไม่มีบูรณาการในหลักสูตรอย่างเป็นทางการ

1.3.3 การพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายหลักของหมวดวิชาเฉพาะ ทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการจัดการกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายอย่างรวดเร็ว ถึงแม้ทักษะการคิดวิเคราะห์จะได้รับการพัฒนาในหลักสูตร แต่การแก้ปัญหา

ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม หรือการจัดการกับความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในที่ทำงาน ยังไม่ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจน

1.3.4 การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน (collaboration skills) ทักษะการทำงานร่วมกันได้รับการเน้นในหลักสูตรการศึกษา โดยเฉพาะการทำงานในทีมและการประสานงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังคงเป็นสิ่งที่ถูกมองข้าม การทำงานข้ามวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการเข้าใจและเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม ยังไม่ได้รับการเน้นอย่างชัดเจนในหลักสูตร

1.3.5 การพัฒนาทักษะการสื่อสาร (communication skills) ทักษะการสื่อสารถือเป็นหนึ่งในผลการเรียนรู้ที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดและข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสื่อสารนี้ไม่เพียงแต่ใช้ในการพูดและการเขียน แต่ยังรวมถึงการฟังและการตอบสนองในการสื่อสาร ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในบริบทของการทำงานข้ามวัฒนธรรม ทักษะการสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารกับผู้คนจากหลากหลายพื้นฐานทางวัฒนธรรม ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ถูกพัฒนาอย่างเป็นทางการในหลายหลักสูตร

2. ผลการสังเคราะห์ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

จากการสืบค้นงานวิจัย พบว่า งานวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและการประเมินคุณภาพงานวิจัยเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 18 เรื่อง โดยผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า คุณลักษณะของตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 1) มีการออกแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน 2) ใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริง 3) ส่งเสริมการสะท้อนความคิด 4) ใช้เครื่องมือที่สามารถวัดผลได้ 5) เน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ 6) สร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดกว้างและหลากหลายทางวัฒนธรรม รายละเอียดดังนี้

2.1 การออกแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพมักจะออกแบบมาเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน โดยการใช้กิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมกัน เช่น การทำงานกลุ่มข้ามชาติพันธุ์ การอภิปรายในกลุ่ม หรือการทำกิจกรรมร่วมกันที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์จากหลายภูมิหลัง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากมุมมองของผู้อื่นและสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นในประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

2.2 การใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริง (experiential learning) ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพมักจะใช้กิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริง เช่น การเรียนรู้จากชุมชน การทำงานกับผู้ลี้ภัย หรือการสร้างประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับความจริงในสังคม กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงเรียนรู้ทฤษฎี แต่ยังได้ประสบการณ์จริงที่สามารถสะท้อนและนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

2.3 การสะท้อนความคิด (reflection) การสะท้อนความคิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การใช้การสะท้อนในกลุ่ม หรือการเขียนบันทึกสะท้อนความคิดช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสนในการประมวลผลและวิเคราะห์ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม การสะท้อนนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจมุมมองของตนเองและผู้อื่นได้ดีขึ้น รวมถึงช่วยในการจัดการกับความเครียดและทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2.4 การใช้เครื่องมือที่สามารถวัดผลได้และมีความน่าเชื่อถือ ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพต้องมีเครื่องมือวัดผลที่เหมาะสม และมีความน่าเชื่อถือ เช่น การใช้แบบสอบถามที่วัดความรู้สึก ทัศนคติ และทักษะในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ซึ่งสามารถประเมินการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน เครื่องมือเหล่านี้สามารถช่วยให้ผู้วิจัยและผู้สอนเข้าใจได้ว่าการแทรกแซงนั้นมีผลต่อการพัฒนาอย่างไร

2.5 การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพยังต้องมีการเน้นถึงการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม และการพัฒนาความตระหนักรู้ในปัญหาทางสังคม เช่น การใช้กิจกรรมที่เชื่อมโยงกับความเสมอภาคทางเชื้อชาติ หรือการจัดการกับอคติในกลุ่มผู้เรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาทางสังคมและปรับปรุงความสัมพันธ์ในสังคมที่มีความหลากหลาย

2.6 การเน้นการเรียนรู้ในบริบทที่มีความหลากหลาย ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถนำเสนอบริบทการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดกว้างซึ่งผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างและเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม การสร้างพื้นที่ที่สามารถรองรับความคิดเห็นที่แตกต่างนี้ช่วยเพิ่มความเข้าใจในวัฒนธรรมต่าง ๆ

3. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและวิธีการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นหลักสูตรพหุวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์แนวโน้มและทิศทางการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตและวิธีการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรพหุวัฒนธรรม พบว่า การส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในปัจจุบันยังมีการดำเนินการในระดับที่ไม่ชัดเจนและมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน ทั้งนี้ หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในปัจจุบันส่วนใหญ่มุ่งเน้นด้านวิชาการและเทคโนโลยีเป็นหลัก โดยไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทางวัฒนธรรมที่จำเป็นต่อการสอนในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมมากเท่าที่ควร

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการสอนและการพัฒนาหลักสูตรได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญบางท่านกล่าวว่า การมีสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่มีผู้เรียนจากหลากหลายภูมิภาคและชาติพันธุ์ ซึ่งหากขาดสมรรถนะนี้อาจทำให้เกิดความขัดแย้งและความเข้าใจผิดในการสื่อสารได้อย่างง่ายดาย ตัวอย่าง

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นนี้ เช่น การยกตัวอย่างการใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมในห้องเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น การพูดถึงคำที่มีการตีความผิดไปในบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

“...ครูต้องเข้าใจว่าการใช้คำบางคำอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในห้องเรียนได้ เช่น การใช้คำที่อาจดูเป็นการดูถูกกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ‘นิโกร’ หรือ ‘ชาวจีน’ ซึ่งคำเหล่านี้อาจทำให้เกิดความรู้สึกไม่ดีและขัดแย้งได้หากไม่ระมัดระวัง...”

ผู้เชี่ยวชาญ C01

จากการสัมภาษณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมไม่เพียงแต่เป็นการสอนเนื้อหาวิชาการเท่านั้น แต่ยังต้องการการพัฒนาทักษะทางสังคมและการสื่อสารที่เหมาะสมในห้องเรียนที่มีผู้เรียนหลากหลายเชื้อชาติและพื้นฐานทางสังคม

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตยังไม่เข้มข้นเท่าที่ควร หลักสูตรหลายแห่งยังขาดการบูรณาการการศึกษาระหว่างวัฒนธรรมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในบางสถาบันที่ไม่ได้มีการเสนอวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรหลัก การศึกษาส่วนใหญ่ยังคงเน้นในด้านเทคโนโลยีและการพัฒนาทักษะวิชาการมากกว่าการเตรียมความพร้อมให้แก่ครูในการรับมือกับความหลากหลายของผู้เรียน

“...หลายสถาบันยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการฝึกฝนสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต หลักสูตรส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาวิชาการและเทคโนโลยีเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงการจัดการกับความหลากหลายของนักเรียนในห้องเรียน...”

ผู้เชี่ยวชาญ C02

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่า การบูรณาการสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตจำเป็นต้องมีการปรับปรุงการออกแบบหลักสูตร โดยการเพิ่มวิชาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับครูในการรับมือกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่พบในห้องเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการศึกษาและการออกแบบหลักสูตร พบว่า วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม คือ การบูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าไปในหลักสูตรทุกระดับ ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ไปจนถึงการออกแบบเนื้อหาหลักสูตรและการประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสและเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม เช่น การใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จริงในการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการปรับตัวและพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้ดีขึ้น สำหรับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรพหุวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอว่า หลักสูตรควรมีการบูรณาการทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในหลักสูตรหลัก

อีกทั้งต้องมีการนำวิธีการที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น การฝึกฝนในสถานการณ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงการใช้กรณีศึกษาจริงในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า การใช้วิธีการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและการจำลองสถานการณ์ (case study) เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเห็นภาพและเข้าใจปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในห้องเรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

“...การใช้กรณีศึกษาหรือการจำลองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในห้องเรียนหรือในสังคมจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเห็นและเข้าใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ดีขึ้น เช่น การจำลองสถานการณ์ที่มีการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมระหว่างนักเรียนจากต่างชาติ...”

ผู้เชี่ยวชาญ C01

ดังนั้น การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาและการจำลองสถานการณ์เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมพหุวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้น การนำวิธีการเหล่านี้มาใช้จะช่วยพัฒนาทักษะการจัดการกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมในบริบทการศึกษา แต่ข้อจำกัดที่สำคัญที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม คือ การขาดการฝึกอบรมครูในทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม รวมถึงการที่หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตยังไม่ได้บูรณาการเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการรับรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างเพียงพอ

“...ครูหลายคนยังขาดทักษะในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม และหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตก็ไม่ได้จัดเตรียมให้ครูได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เพียงพอ...”

ผู้เชี่ยวชาญ C03

เพราะฉะนั้น การฝึกอบรมครูและการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูสามารถรับมือกับผู้เรียนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมต้องเน้นการบูรณาการทักษะทางวัฒนธรรมในทุก ๆ ด้านของหลักสูตร ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ การออกแบบเนื้อหา ไปจนถึงการประเมินผลหลักสูตร เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมที่สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและการออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการบูรณาการทักษะทางวัฒนธรรมในทุก ๆ ระดับ อีกทั้งการออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงการบูรณาการทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยไม่เพียงแต่นำการเรียนรู้เนื้อหาทางวัฒนธรรม แต่ยังต้องสร้างทักษะในการรับมือและอยู่ร่วมกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสถานการณ์จริง

“...หลักสูตรพหุวัฒนธรรมต้องบูรณาการทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมในทุก ๆ ด้านของหลักสูตร ไม่ใช่แค่การเรียนรู้เนื้อหาทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ต้องสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน...”

ผู้เชี่ยวชาญ C05

ผลการวิจัยในขั้นตอนนี้บ่งชี้ถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตที่สามารถตอบโจทย์การศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงข้อจำกัดในการนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมมาใช้ในหลักสูตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งต้องการการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการศึกษาในยุคปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมจะต้องมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบในทุก ๆ ด้านของการศึกษา เพื่อสร้างทักษะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมได้จริง

อภิปรายผล

ผลการวิจัยข้างต้นบ่งชี้ถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตที่สามารถตอบโจทย์การศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงข้อจำกัดในการนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมมาใช้ในหลักสูตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งต้องการการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมการศึกษาในยุคปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่เหมาะสมจะต้องมีการบูรณาการอย่างเป็นระบบในทุก ๆ ด้านของการศึกษา เพื่อสร้างสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับนิสิตนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมได้จริง ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยจำแนกเป็น 3 ประเด็นหลักที่สำคัญ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า แม้หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตของประเทศไทยจะมีวัตถุประสงค์ที่ครอบคลุมหลากหลาย ทั้งในด้านการพัฒนาทักษะทางวิชาการ การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการทำงานร่วมกัน แต่กลับยังขาดการบูรณาการสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมอย่างชัดเจนและเป็นระบบในทุกระดับของหลักสูตร ทั้งในระดับเป้าหมายหลักสูตร เนื้อหาวิชา และผลลัพธ์การเรียนรู้ ข้อค้นพบนี้ยืนยันข้อเสนอของ Deardorff (2020: 4-5) ที่ระบุว่า การพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมผ่านกระบวนการที่เปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม แทนที่จะเน้นเพียงความรู้ทางวิชาการและเทคนิคการสอนแบบดั้งเดิม ขณะที่กลับมองข้ามทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เช่น การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่ง Byram (2021: 12-14) เสนอไว้อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมควรได้รับการบรรจุเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของหลักสูตร ไม่ใช่เป็นเพียงองค์ความรู้เสริมหรือกิจกรรมทางเลือก แต่ควรสอดแทรกอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนในทุกระดับ ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายรายวิชาไปจนถึงกระบวนการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาโลกทัศน์และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม Holmes & O'Neill (2012: 708-709) ชี้ว่าการพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมยังคงประสบปัญหาในระดับแนวคิดและการปฏิบัติ โดยเฉพาะในระบบการศึกษา ซึ่งมักมองสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในเชิงทฤษฎีหรือทักษะเฉพาะบุคคลแบบแยกส่วน มากกว่าการเน้นปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริงในสถานการณ์ข้ามวัฒนธรรม อีกทั้งยังขาดการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกระบวนการประเมินตนเองและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในบริบทจริง ยิ่งไปกว่านั้น ผลลัพธ์การเรียนรู้จากหมวดศึกษาทั่วไปยังไม่ได้กล่าวถึงสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ของประเทศไทยยังขาดความเข้าใจในบทบาทของการเรียนรู้ด้านนี้ โดยเฉพาะในฐานะฐานคิดทางวัฒนธรรมสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น โดย Jackson (2018: 129-138) ได้เสนอว่ารายวิชาในหมวดศึกษาทั่วไปของระดับอุดมศึกษาควรเป็นพื้นที่สำคัญในการส่งเสริมทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ความเข้าใจความหลากหลาย และการคิดแบบพหุวัฒนธรรม แต่หากไม่มีการตระหนักรู้ในระดับนโยบายหรือการออกแบบหลักสูตรอย่างรอบด้านก็จะส่งผลให้ครูยุคใหม่ไม่มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานในสังคมที่ซับซ้อน ดังนั้น ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวโน้มของงานศึกษาระดับนานาชาติที่ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างเชิงแนวคิด (conceptual gap) ระหว่างเป้าหมายของการศึกษาในวิชาชีพครูที่ควรพัฒนาความสามารถด้านวัฒนธรรมกับความเป็นจริงของหลักสูตรที่ยังคงจำกัดอยู่ในกรอบคิดเชิงวิชาการแบบดั้งเดิม (Byram, 2021; Deardorff, 2020; Holmes & O'Neill, 2012; Jackson, 2018)

2. การส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในระดับอุดมศึกษานั้นไม่อาจอาศัยเพียงการบรรยายหรือการสอนเนื้อหาทางวัฒนธรรมแบบผิวเผินได้ หากแต่ต้องอาศัยตัวแทรกแซง (intervention) ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับลึก ทั้งต่อความคิด ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียน ผลการสังเคราะห์งานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงการออกแบบกิจกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่คือการสร้างพื้นที่ของการเผชิญหน้า (encounter space) ที่ผู้เรียนจะต้องเผชิญกับความคลาดเคลื่อนทางความเข้าใจ (disorienting dilemma) และใช้ประสบการณ์นั้นเพื่อสื่อสาร ถกเถียง และสะท้อนกลับภายใน แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎี Transformative Learning ของ Mezirow (2018: 84-87) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนประสบกับสถานการณ์ที่สั่นคลอนโครงสร้างความคิดเดิม และได้รับการสนับสนุนจากครูผู้สอนในการวิเคราะห์และสร้างความหมายใหม่ร่วมกัน ซึ่งตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการวัฒนธรรม แต่ต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงวิพากษ์ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามกับอคติของตนเอง เช่น การให้ผู้เรียนออกภาคสนามในชุมชนที่มีความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ หรือการจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์ที่ผู้เรียนต้องเจรจาผ่านบทบาทของคนต่างวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เรียนต้องไม่ใช่ผู้รับสารเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ต้องเป็นผู้ร่วมสร้างเนื้อหาผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการตีความโลกทางวัฒนธรรมของตน การวิจัยของ Gorski & Swalwell (2015: 36-37) ชี้ว่าการเรียนรู้ที่เน้นความยุติธรรมทางวัฒนธรรม (cultural justice) ต้องเริ่มต้นจากการให้คุณค่าต่อเสียงของกลุ่มที่ถูกกดทับ หรือไม่มีโอกาสในห้องเรียนแบบเดิม ที่สำคัญตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพยังต้องเชื่อมโยงกับ โครงสร้างทางสังคมที่ใหญ่กว่าห้องเรียน ไม่ใช่จำกัดอยู่แค่การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาความตระหนักรู้ในระดับโครงสร้าง เช่น ระบบอำนาจ ชนชั้น เพศ และเชื้อชาติ ดังแนวคิดพลเมืองระหว่างวัฒนธรรม (intercultural citizenship) ซึ่ง Byram (2021: 65-67) กล่าวไว้ว่า ครูในโลกปัจจุบันต้องไม่เพียงแค่มิทักษะระหว่างวัฒนธรรม แต่ต้องกลายเป็นพลเมืองระหว่างวัฒนธรรมที่สามารถตั้งคำถามต่ออคติและโครงสร้างไม่เป็นธรรมในระบบการศึกษาเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมจึงต้องออกแบบมาเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างภายในของผู้เรียนผ่านการเผชิญ การสะท้อน และการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่เพียงการเรียนรู้เรื่องผู้อื่น แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองท่ามกลางผู้อื่น (learning

about the self through the other) ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับลึกอย่างแท้จริง

3. ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแสดงให้เห็นว่า การออกแบบหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตในลักษณะหลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการเปลี่ยนกรอบคิดของหลักสูตรแบบเดิมที่มักแยกเนื้อหาวิชาการออกจากบริบทของผู้เรียนไปสู่หลักสูตรที่มองผู้เรียนในฐานะผู้เรียนที่มีวัฒนธรรม (culturally-situated learner) ซึ่งมีภูมิหลัง ประสบการณ์ และอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ผลการวิจัยสอดคล้องกับลักษณะของหลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่ไม่ใช่แค่การเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ลงในหลักสูตร แต่คือการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (curriculum transformation) เพื่อท้าทายโครงสร้างทางอำนาจและสร้างคุณธรรมในการเรียนรู้ (Banks, 2015: 152-153) การออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมต้องไม่จำกัดอยู่กับการเพิ่มรายวิชาเฉพาะทาง เช่น วิชาความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่ต้องบูรณาการคุณค่าและทักษะระหว่างวัฒนธรรมในทุกระดับของหลักสูตร ตั้งแต่ระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcomes) การเลือกเนื้อหา วิธีการสอน ไปจนถึงกระบวนการประเมินผล ดังเช่นการศึกษาของ Sleeter (2011: 13-15) ที่ให้ความคิดเห็นไว้ว่า หลักสูตรที่ตอบสนองต่อความหลากหลายอย่างแท้จริงต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social justice purpose) เป็นหัวใจของหลักสูตร เพื่อเตรียมครูให้สามารถวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมทางวัฒนธรรมและออกแบบการเรียนรู้ที่คำนึงถึงเสียงของผู้เรียนทุกกลุ่ม ซึ่งอีกหนึ่งแนวทางสำคัญที่ปรากฏชัดในผลการวิจัยคือ การใช้สถานการณ์จริงและกรณีศึกษา (case-based learning) ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนในโลกแห่งความเป็นจริง โดยวิธีการเรียนรู้ลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Gay (2018: 94-96) ที่เสนอว่าการฝึกฝนในบริบทจริงคือเครื่องมือที่ทรงพลังที่สุดในการพัฒนาความเข้าใจและความสามารถทางวัฒนธรรมของครู นอกจากนี้ การออกแบบหลักสูตรพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการไตร่ตรองตนเองเชิงวิพากษ์ (critical cultural self-reflection) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรม (Deardorff, 2020; Mezirow, 2018) และเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการเข้าใจวัฒนธรรมผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง เพราะหากผู้เรียนไม่สามารถตรวจสอบอคติ ความเชื่อ และตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในโครงสร้างทางสังคมได้ ก็ยากจะมีการเรียนรู้อย่างแท้จริง (Tervalon & Murray-García, 1998: 118-119) หลักสูตรที่จะสามารถสร้างสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมได้จึงไม่เพียงมุ่งเป้าไปที่การให้ความรู้ แต่ต้องออกแบบเพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 การปรับปรุงหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตให้ตอบโจทย์โลกยุคใหม่จำเป็นต้องพิจารณาการบูรณาการสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบในทุกมิติของการเรียนรู้ เพื่อเตรียมครูให้สามารถทำงานในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง

1.2 แนวทางการออกแบบหลักสูตรศาสตร์บัณฑิตในลักษณะหลักสูตรพหุวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นกระบวนการที่เน้นความเป็นองค์รวม (holistic) ความยุติธรรมทางวัฒนธรรม (cultural equity) และการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับโลกจริง (authentic learning) เพื่อพัฒนาครูในฐานะผู้นำทางวัฒนธรรมที่สามารถนำพาการเรียนรู้ไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและเข้าใจในสังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

1.3 จากการวิจัยพบว่า แม้หลายหลักสูตรจะมีการส่งเสริมทักษะด้านการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และคุณธรรมจริยธรรม แต่ยังคงขาดความชัดเจนในการบูรณาการสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ควรมีการกำหนดกรอบคุณวุฒิที่ระบุระดับพัฒนาการของสมรรถนะด้านนี้ เช่น ความเข้าใจ (awareness) ทักษะปฏิบัติ (skills) และการประยุกต์ใช้ (application) เพื่อให้การออกแบบรายวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ มีทิศทางร่วมกัน อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาครูได้ในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิเคราะห์และสังเคราะห์วาทกรรมการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรศาสตร์บัณฑิตด้วยวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมพหุวัฒนธรรม (multicultural discourse analysis) ซึ่งเป็นวิธีการเฉพาะสำหรับการศึกษาการสื่อสารทางชาติพันธุ์วรรณา เพื่อการศึกษาว่าเหตุใดวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญและเพื่อศึกษาผลผลิตของวาทกรรมที่เกิดขึ้น โดยการศึกษาควรมุ่งเน้นความสำคัญไปที่การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ที่ปรากฏขึ้นระหว่างวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์และกระบวนการสื่อสารเพื่อพัฒนาหลักสูตรศาสตร์บัณฑิตให้มีลักษณะที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมให้แก่ผู้เรียน

สรุป

การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แม้หลักสูตรศาสตร์บัณฑิตในประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพและคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน แต่การบูรณาการสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมยังอยู่ในระดับจำกัดและไม่เป็นระบบ พิจารณาได้จากผลการสังเคราะห์เอกสารมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่ไม่ปรากฏการสอดแทรกเนื้อหาหรือหัวข้อดังกล่าวในหลักสูตรให้เห็นเชิงประจักษ์ ซึ่งการส่งเสริมสมรรถนะระหว่างวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยการออกแบบตัวแทรกแซงที่มีประสิทธิภาพ และการปรับปรุงหลักสูตรในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการบูรณาการเนื้อหาวิธีการเรียนรู้ และการประเมินผลในทุกระดับของหลักสูตร เพื่อเตรียมความพร้อมให้บัณฑิตสามารถดำเนินวิชาชีพครูในบริบทที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจิตสำนึกเชิงสังคมต่อไปได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Banks, J. A. (2015). **Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching** (6th ed.). New York: Routledge.
- Byram, M. (2021). **Teaching and assessing intercultural communicative competence: Revisited**. Bristol, UK: Multilingual Matters.
- Critical Appraisal Skills Programme. (2018). **CASP qualitative checklist**. Retrieved 1 April 2025, from <https://casp-uk.net/casp-tools-checklists/qualitative-studies-checklist/>
- Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. **Journal of Studies in International Education**, 10 (3), 241-266. <https://doi.org/10.1177/1028315306287002>
- Deardorff, D. K. (2020). **Manual for developing intercultural competencies: Story circles**. Paris, France: UNESCO Publishing.
- Downs, S. H. & Black, N. (1998). The feasibility of creating a checklist for the assessment of the methodological quality both of randomised and non-randomised studies of health care interventions. **Journal of epidemiology & community health**, 52 (6), 377-384. <https://doi.org/10.1136/jech.52.6.377>
- Gay, G. (2018). **Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice** (3rd ed.). New York: Teachers College Press.
- Gorski, P. C. & Swalwell, K. (2015). Equity literacy for all. **Educational Leadership**, 72 (6), 34-40. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1062914>
- Holmes, P. & O'Neill, G. (2012). Developing and evaluating intercultural competence: Ethnographies of intercultural encounters. **International Journal of Intercultural Relations**, 36 (5), 707-718. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.04.010>
- Hooper, P., Jutai, J. W., Strong, G. & Russell-Minda, E. (2008). Age-related macular degeneration and low-vision rehabilitation: A systematic review. **Canadian Journal of Ophthalmology**, 43 (2), 180-187. <https://doi.org/10.3129/i08-001>
- Jackson, J. (2018). **Interculturality in international education: Critical approaches**. New York: Routledge.

- Mezirow, J. (2018). Transformative learning theory. In I. Knud, Ed. **Contemporary theories of learning**. (pp. 84-96). London, UK: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315147277>
- OECD. (2018). **PISA for development assessment and analytical framework: Reading, mathematics and science**. Paris, France: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264305274-en>
- Page, M. J. et al. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. **International journal of surgery**, **88**, 1-9. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Richardson, W. S., Wilson, M. C., Nishikawa, J. & Hayward, R. S. (1995). The well-built clinical question: A key to evidence-based decisions. **ACP Journal Club**, **123** (3), A-12. <https://doi.org/10.7326/ACPJC-1995-123-3-A12>
- Saldaña, J. (2013). **The coding manual for qualitative researchers**. London, UK: SAGE.
- Sleeter, C. E. (2011). **The academic and social value of ethnic studies: A research review**. Washington, DC: National Education Association. <https://doi.org/10.3102/0034654311404435>
- Tervalon, M. & Murray-Garcia, J. (1998). Cultural humility versus cultural competence: A critical distinction in defining physician training outcomes in multicultural education. **Journal of Health Care for the Poor and Underserved**, **9** (2), 117-125. <https://muse.jhu.edu/article/268076>
- Times Higher Education. (2024). **Asia university rankings 2024**. Retrieved 12 April 2024, from https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2024/regional-ranking#!/length/25/locations/THA/subjects/3108/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats
- UNESCO. (2015). **Global citizenship education: Topics and learning objectives**. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. <https://doi.org/10.54675/DRHC3544>